SUÇA KONU OLAN METAL ESERLERİN ORİJİNALLİĞİNİN BELİRLENMESİNDE ARKEOMETRİNİN KATKISI

Mahmut Aydın*

Anahtar Kelimeler: *2863 sayılı kanun • sahte eser • orijinal eser • arkeometrik inceleme • arkeolojik objelerin adli incelemesi*

Özet: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlılarını Koruma Kanununun 23. maddesinin "a" bendine göre taşınır kültür varlıkları tanımlanmıştır. Tanımlama taşınır kültür varlıklarının ticaretinin yalnızca Kültür ve Turizm bakanlığı tarafından veya onun izniyle yapılabileceği belirtilmektedir **(Madde 27).** Taşınır kültür varlıklarını satanların bunu önce devlet müzelerine bildirmeleri gerekmektedir (**Madde 30)**. Yurtiçinde korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları yurt dışına çıkarılamaz **(Madde 32**). Kısacası 2863 sayılı yasaya göre son altı Osmanlı padişah dönemi öncesine tarihlenen (Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdulhamit, V.Mehmet Reşat ve Vahdettin) kültür varlığını bulundurmak suçtur. İzinsiz tarihi eser bulunduranlar hakkında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa muhalefetten dava açılmaktadır. Açılan davada, ele geçen eserlerin 2863 sayılı yasa kapsamına girip girmediği, eserin orijinal olup olmadığı konusunda mahkemelerin kayıtlarına kendini bilirkişi olarak kaydettiren bilirkişilerden rapor istenmektedir. Bilirkişiler tarafından söz konusu eserler ile ilgili arkeometrik araştırma yapmadan hazırlanan raporlar suçsuz bir kişinin cezalandırılması ya da suçlu bir kişinin serbest bırakılmasıyla sonuçlanabilmektedir.

IDENTIFICATION OF METAL OBJECTS THAT ARE PART OF CRIME AND THEIR CONTRUBITION TO ARCHAEOMETRICS

Key Words: *2863 numbered Law • counterfeit objects • authentic objects • archaeometric investigation • forensic investigation of arcahaeological objects*

Abstract: Movable cultural assets are defined in accordance with the 2863 numbered Law on Preservation of Cultural and Natural Assets, article 23, paragraph (a). Definition states that trade of movable cultural assets can only be carried out by and/or with the consent of Ministry of Culture and Tourism **(article 27).** Vendors of movable cultural assets must report this case to the State Museums at first **(article 30).** Cultural and natural assets which are required to be preserved in domestic cannot be taken to abroad **(article 32).** Briefly, possession of cultural assets dated to the period earlier than the last six Ottoman Emperors (Abdülmecit, Abdülaziz, Murat V, Abdülhamit II, Mehmet Reşat V and Vahdettin) is not legal in accordance with this 2863 numbered law. Those who possess historical artifacts unlawfully are sued by the reason of opposition to 2863 numbered law on Preservation of Cultural and Natural Assets. In this case, report is asked from experts registered as expert to the registration of the court, regarding if captured artifacts are covered by the 2863 numbered law and if they are original. Reports prepared by the experts without carrying out an archaeometric investigation regarding said artifacts may be resulted in punishing an innocent person or releasing a person who is indeed guilty.

* *Yrd. Doç. Dr. Mahmut Aydın, Batman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi, e-posta: mahmut.aydin@batman.edu.tr*

Bilirkişinin Görevi

Kolluk kuvvetleri tarafından ele geçirilen eserler mahkemelerce, genellikle kendini mahkemelere bilirkişi olarak kaydettirmiş uzmanlara yani bilirkişilere incelettirilmektedir. Bilirkişi eserleri görsel ve fiziki özelliklerine göre değerlendirmekte ve eserin orijinalliği konusunda karar vermektedir[1].

Genellikle eserleri inceleyen uzmanlar inceledikleri eserin spesifik uzmanı olmadığından, çok sayıda eser görmediğinden ve en önemlisi de tahribatsız arkeometrik yöntemlerden faydalanmadığından dolayı eserin 2863 sayılı yasa kapsamına girip girmediği konusunda verdikleri kararlar zaman zaman yanlış olabilmektedir. Yanlış verilen karardan dolayı üzerinde tarihi eserin kopyası olan sanat eserini bulunduran kişiler haksız yere ceza almakta ve bu cezalar sicillerine işlenmektedir.

Ülkemizde tarihi eser kopyası üretenlerin, ürettikleri eserin üzerine kopya olduğunu belirtir herhangi bir işaret veya yazı koyma zorunluluğu olmadığı için bazen hediyelik eşya amaçlı üretilen eser kopyaları da suça konu olabilmektedir.

Kolluk kuvvetleri tarafından ele geçen eserlerin %50'sini sikkeler oluşturmaktadır.

Sahtecilik

Sahte paraların basılması paranın ilk icadı ile başlamış ve hala süren dünyadaki en ciddi suçlardan birini oluşturmaktadır[2].

Tarihi bir eserin kopyasının yapılarak koleksiyonerlere satılması 16. yy'da Rönesansla birlikte başlamıştır. Bu konuda en ünlü kent İtalya'nın Padua kentidir. Rönesansla birlikte Roma ve Eski Yunan dünyasına duyulan aşırı ilgidir[3]. Yunan ve Roma dünyasında gümüş sikkelerin sahtesinin yapımı genelde bronz sikkenin gümüşle kaplanmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Akdeniz çevresindeki Ortadoğu sahte eser yapımı konusunda en önemli merkezlerden biridir. Bunun yanı sıra son yıllarda darp edilen sahte sikkelerin çoğunun Bulgaristan'dan çıktığı tespit edilmiştir[4]. Rönesans sonrasında ise sahte sikke basanlar ile koleksiyonerler arasında bir çekişme başlamıştır. Bu dönem için çok önemli bir makale Jeffrey Spier ve Jonathan Kagan tarafından yazılmıştır. Makale 18. yy'daki ünlü sahte sikkelerle ilgilidir[5] .

2863 Sayılı Kanun Kapsamında Bilirkişi Çalışma Örnekleri

Örnek 1: Van İli

Van-Ağrı karayolu üzerinde bir şahsın aracında 09.06.2010 tarihinde yapılan arama sonucunda 114 adet sikke (Res. 1)[6], altından yapılmış bir adet at başı biçiminde kap (Res. 2) ve gümüşten yapılmış bir adet dağ keçisi biçimli kap (Res. 3) ele geçmiştir. Yakalanan eserlerle ilgili olarak bilirkişi raporu hazırlatılmış ve değer takdiri yapılmıştır.

1 http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.2863&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch (23 Mayıs 2013), Öztürk 2007, 156-174.

2 Suzuki 2008, e5-e8.

3 Sayles 2000, 33-36.

4 Mezzasalma ve diğ. ; 2009, 15-27.

5 Speir – Kagan 2000, 35-90.

6 Resimlerin yayına hazırlanmasında yardımcı olan değerli arkadaşım Arkeolog Mehtap Türkmen'e ve makalenin düzeltmelerini yapan Sayın Hocam Prof. Dr. Şahinde Demirci'ye (ODTÜ Arkeometri) teşekkür ederim.

Yapılan bilirkişi incelemelerinde eserlerin 2863 sayılı yasa kapsamında **ORİJİNAL ESER** olduğu raporuna istinaden Patnos Asliye Ceza Mahkemesinde açılan dava 2011/6 sayılı kararı ile kesinleşmiştir. Kesinleşen kararda 2863 sayılı yasanın 67/1 maddesi gereğince takdiren 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, sanığın duruşmadaki iyi hali göz önünde bulundurularak TCK'nın 62/1 maddesi gereğince cezasının takdiren 1/6 oranında indirim yapılarak 5 Ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına, sanığın geçmişi sabıkasız oluşu suçtan sonraki davranışları dikkate alınarak 5728 sayılı kanunla değişik CMK'nın 231. maddesi gereğince hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ve eserlerin müsadere edilmesine karar verilmiştir.

Cezanın kesinleşmesi üzerine eserler envantere geçirilmeden önce orijinalliği konusunda kesin kanıya varmak için tahribatsız arkeometrik yöntemlerden biri olan taşınabilir X Işını Flüoresans Spektrometresi ile analiz yapılması için üç kişilik bir uzman grubu görevlendirilmiştir. Görevlendirilen grup tarafından yapılan görsel, fiziksel ve arkeometrik analiz sonucunda eserlerin sahte olduğu bundan dolayı da 2863 sayılı yasa kapsamında olmadıkları, **SAHTE, TARİHİ ESER TAKLİDİ,** oldukları tespit edilmiştir.

Eserler sahte olduğu için müze envanterine alınması önlenmiş, bilirkişi raporunun yanlış olduğunun belirtilmesi üzerine yargılama tekrardan yapılmaya başlanmıştır. Eserlerin orijinalliğinin arkeometrik açıdan tespitinde antik dönem maden zenginleştirme metoduyla günümüz maden zenginleştirme metodunun farklılıklarından yararlanılmıştır. Söz konusu eserlerin imitasyon eser olduğunun tespiti, arkeometrinin kullanılmasıyla mümkün olmuştur. Gümüş eserlerde bulunan çok düşük kurşun (Pb) ve bizmut (Bi) (Spektrometrenin minimum tespit limiti olan 100 PPM'in altında) oranları gümüşün modern teknoloji ile saflaştırıldığını ortaya koymuştur.

Örnek 2: Uşak İli

Uşak İli Sivaslı İlçesi'nde bir şahsın evinde yapılan aramada çoğu Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait 48 adet gümüş sikke (Res. 4) ele geçirilmiştir. Sivaslı Asliye Ceza Mahkemesince açılan dava kapsamında ele geçirilen sikkelerin 2863 sayılı yasa kapsamında olup olmadığını belirlemek üzere iki bilirkişi tayin edilmiş ve sikkeler inceletilmiştir[7]. Bilirkişilerin yaptığı inceleme sonucunda sikkelerin Roma Cumhuriyet ve İmparatorluk Dönemi'ne ait olduğu ve 2863 sayılı yasanın 23. maddesi kapsamında **ORİJİNAL ESER** olduğu konusunda rapor yazılmıştır.

Dava sonuçlandığında ilgili eserlerin Uşak Müze Müdürlüğü uzmanları tarafından adli emanetten alınıp müze envanterine kayıt edilmesi istenmiştir. Sikkelerin adli emanetten teslim alımı sırasında müze uzmanlarınca sikkelerin sahte olabileceği konusunda güçlü bir kanı oluşmuş ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünden söz konusu sikkelerin Roma sikke uzmanlarınca inceletilmesi istenmiştir.

---

7 Sikkelerin daha ileri arkeometrik analizleri için Ankara'ya getirilmesi için izin veren Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdür Vekili Abdullah Kocapınar ve Uşak Müze Müdürü Arkeolog Sabiha Pazarcı'ya teşekkür ederim.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi uzmanlarınca 48 adet sikke incelenmiştir. Yapılan görsel incelemede 11 ayrı gruptan oluşan sikkelerin her grubunun aynı kalıptan yapıldığı tespit edilmiştir. Sikkelerin kimyasal kompozisyonunun belirlenmesi için taşınabilir X Işını Flüoresans Spektrometresi (P-XRF) kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda eserlerin tamamının günümüz gümüşünden imal edildiği anlaşılmıştır[8]

Aynı sikkelerin incelenmesinde, sahte ve gerçek sikkelerin tespitinde kullanılan diğer bir yaklaşım olan Çizgide Tarayan Elektron Mikroskobu-Enerji Dağılımlı X Işınları Spektrometri (LSEM-EDX) tekniği kullanılmıştır. LSEM tekniği kullanarak, gerçek ve sahte sikkelerde bakırca zengin noktalarla ana matriks ara yüzeyindeki derişim değişmelerinin sahte ve gerçek sikkelerde oldukça farklı özellikler gösterdiği belirlenmiştir. Bu farkın nedeni, yakın geçmişte oluşturulmuş bakır içeren alaşımlarda bulunan bakırca zengin noktaların kolayca bulunması, ancak aradan geçen zaman içinde ana matriks ile ara yüzeyde derişim değişikliklerinin daha az, hatta gözlenemez hale gelmesidir[9]

Uşak İli Sivaslı İlçesi'nde ele geçen ve bilirkişi tarafından orijinal olarak belirlenen sikkeler LSEM-EDX ile analiz edilmiştir. Orijinal sikkelerde bulunan bakırca (Cu) zengin noktalar LSEM-EDX ile analiz edildiğinde %1-5 oranında bakır (Cu) tespit edilmiştir. Yeni dökülen Uşak gümüş sikkelerinde ise bu bakır zengini noktacıkların, henüz bakırı yayacak zaman bulamadığı için, yüksek oranda (%20-40) bakır içerdiği tespit edilmiştir[10]. Dolayısıyla, Uşak İli Sivaslı İlçesinde bir şahsın evinde yapılan aramada ele geçen ve çoğu Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait ve bilirkişi tarafından orijinal olarak değerlendirilen 48 adet gümüş sikkenin **SAHTE, TARİHİ ESER TAKLİDİ,** olduğu ancak arkeometrik yöntemlerle kesinlik kazanmıştır.

Sonuçlar ve Değerlendirme

Sahte eser yapımcılarının 500 yıllık birikimi günümüz teknolojisiyle birleşince, çıplak gözle ayırt edilmesi oldukça zor, orijinal eserin kopyaları ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş Avrupa ülkelerinde tahribatsız arkeometrik yöntemlerle araştırma yaparak eserin orijinalliği konusunda sertifika veren firmalar bulunmaktadır. Ülkemizde ise bu sorumluluk tamamen arkeologlara yüklenmiştir.

Ülkemiz mahkemelerinde bilirkişilik yapan uzmanlarımız arkeometrik yöntemlerden yararlanmadıkları için verdikleri yanlış kararlar çoğu zaman yargılanan kişilerin haksız yere cezalandırılmasıyla sonuçlanmaktadır. Yanlışlıkla orijinallik raporu verilen sahte eserler müzelerde orijinal eser olarak kaydedildiğinde de sonradan yapılacak denetimlerde sahte olduğunun anlaşılması durumunda, müze uzmanlarına orijinal eserleri sahte eserlerle değiştirdikleri konusunda soruşturma ve dava açılabilmektedir.

Avrupa da uluslararası mahkemelere konu olmuş eserlerin orijinalliği veya köken tespiti söz konusu olduğunda, mahkemelerce eserlerin arkeometrik yöntem-

8 Aydın 2013, 33-94.

9 Demortier 2003, 37-49; Aydın 2013,115-135.

10 Aydın 2013, 116-135.

lerle tarafsız kurumlar tarafından analiz edilmesi istenmektedir.

Ülkemizde de mahkemelerde eserlerin orijinalliğinin tespiti söz konusu olduğunda arkeoemetrik yöntemlerden yararlanılması mahkemelerimizce verilecek kararların güvenirliliğini arttıracaktır.

Resim Listesi:

Resim 1. Ağrı İli'nde bir şahıstan ele geçen 114 adet imitasyon gümüş sikke

Resim 2. At başı biçiminde altından yapılmış kap, *Rhyton*.

Resim 3. Dağ keçisi biçiminde gümüşten yapılmış kap, *Rhyton.*

Resim 4. Uşak İlinde ele geçen 48 adet imitasyon gümüş sikke.

KAYNAKÇA

Aydın 2013 — M. Aydın, "Authenticity of Roman Emperial Age Silver Coins Using Non-destructive Archaeoemtric Techniques", Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi (2013).

Demortier 2003 — G. Demortier, "PIXE and PIGE non destructive analysis of gold, silver and bronze coins", *Numismatic & Technology: Questions and Answers symposium proceedings*, (2003) 37-49.

Mezzasalma vd. 2009 — A. M. Mezzasalma – G. Mondio – T. Serafino – G. D. Fulvio – M. Romeo – A. Salici, "Ancient coins and their modern fakes: An attempt of physico-chemical unmasking", *Mediterr Archaeol Ar* 9.2, 2009.

Öztürk 2007 — Y. Öztürk, *Ceza Hükümleri Yönünden Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku II* (2007).

Sayles 2000 — G. W. Sayles, *Classical deception counterfeits, forgeries and reproduction of ancient coins* (2000).

Speir – Kagan 2000 — J. Speir – J. Kagan, "Sir Charles Frederick and the forgery of ancient coins in eighteenth-century Rome" , *Journal of the History of Collections* 12.1, 2000.

Suzuki 2008 — M. Suzuki "Development of a simple and non-destructive examination for counterfeit coins using acoustic characteristics", *Forensic Sci Int* 177*, 2008*.

http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.2863&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch (23 Mayıs 2013)

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Resim 4